

Т. В. БЄЛЬСЬКА

**ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ
ЯК ФАКТОР ГАРМОНІЗАЦІЇ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ
ТА ОБ'ЄДНАНЬ ГРОМАДЯН**

Досліджено правову регламентацію діяльності політичних партій в Україні на сучасному етапі, охарактеризовано стан владно-суспільних взаємодій, обґрунтовано необхідність удосконалення законодавчої бази стосовно діяльності політичних партій як пріоритетний напрямок суспільного розвитку, визначено гармонізацію інтересів держави з прагненнями різноманітних суспільних об'єднань.

The article is devoted to the development of theoretical and practical regulations of state authorities and civil unions of interaction. The thesis considers the nature, the principles and the basic forms of interaction between authorities and political parties the content and ways of perfection of the mechanism of this interaction.

Гармонізувати інтереси держави з прагненнями різноманітних суспільних об'єднань, автономних асоціацій та окремих індивідів – одне з найголовніших завдань держави на сучасному етапі. Проблеми співвідношення та взаємодії суспільства і держави були об'єктом вивчення протягом усієї історії європейської культури – Платон, Арістотель, Цицерон, Августин Аврелій, Н. Макіавеллі, Т. Гоббс, Д. Локк, Ж.-Ж. Руссо, Ш. Монтеск'є, Гегель, М. Вебер та ін. У сучасній західній філософсько-історичній традиції – К. Аллен, А. Тойнбі, Ю. Габермас, Ф. Бродель та ін. Аспекти взаємодії влади та суспільства досліджують Г. Атаманчук, К. Гаджієв, А. Ткачук, В. Рубцов, Ю. Шведа, А. Колодій, І. Ібрагімова, І. Пасько.

У суспільстві завжди існують різноманітні й різноманітні інтереси. Однією з основних вимог демократії є знаходження способів мирного узгодження розбіжностей у політичних претензіях, що їх висувають різноманітні соціальні групи [5, с. 325]. Характерною особливістю сучасності є недосконалість законодавчої бази, що стосується діяльності політичних партій. Тому метою роботи є аналіз деяких аспектів законодавства про політичні партії та надання практичних рекомендацій з його вдосконалення з метою гармонізації інтересів держави з прагненнями політичних об'єднань.

Політичні партії є частиною політичної системи суспільства. Виникнення партій не є випадковим явищем, їхня поява зумовлена об'єктивними потребами розвитку суспільства.

Політологічний енциклопедичний словник визначає політичну партію, як “добровільне об'єднання людей, котрі прагнуть домогтися здійснення ідей, які вони поділяють, задоволення спільних інтересів; організована певним чином частина якоїсь соціальної верстви, класу, покликана висловлювати і захищати інтереси цієї

спільності, домагатися їхнього дотримання й виконання, бути її політичним “голосом”, “уособленням” окремих групових інтересів” [6, с. 196].

Політична партія – це зареєстроване згідно із законом добровільне об’єднання громадян — прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах [3, с. 10].

Загалом політичну партію можна визначити як організоване, добровільне об’єднання громадян, яке виражає інтереси частини суспільства і прагне задовольнити їх шляхом здобуття, утримання й використання державної влади.

Громадська активність, участь людей у житті своєї спільноти є показником демократичного суспільства. Органи влади повинні підтримувати громадську ініціативу.

У деякі періоди життя демократичних суспільств політична участь громадян переходить на рівень демонстрацій, бойкотів, страйків, пікетувань та інших форм прямої дії. Сьогодні протести торкаються широкого спектра питань – від забруднення навколишнього середовища до питань зовнішньої політики. Їхньою метою часто є привернення уваги засобів масової інформації. У цілому, протести є випробуванням демократії. Головним тут стає завдання збереження балансу: захистити право на свободу висловлювань і зборів з одночасним утриманням громадського порядку і опором спробам залякування чи насильства. Придушення мирних протестів в ім’я порядку може перетворитися на репресії; але й дозволяти неконтрольовані протести – значить, заохочувати до анархії, хаосу. Для досягнення такого балансу необхідне законодавче врегулювання питання [4, с. 380-381].

Та необхідно зазначити, що в Україні відповідні закони, які б регламентували проведення зборів, мітингів та демонстрацій, порядок сповіщення органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, до цього часу не прийнято.

Ст. 185-1 Адміністративного кодексу України вказує, що порушення встановленого порядку організації або проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій тягне за собою попередження або накладення штрафу від 10 до 25 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [2, с. 143-144]. Але не розшифровано, які дії слід вважати протиправними. Доцільно прийняти Закон про мирні збори, мітинги і демонстрації (або відповідно виділити це окремим розділом в Законі України “Про політичні партії”), чітко визначивши права й обов’язки сторін, і тим самим поставити перепони порушенню прав і свобод людини. Принциповими для такого закону повинні стати питання щодо визначення чітких термінів подання повідомлення про проведення зборів, мітингів, демонстрацій. Конституція України проголошує, що громадяни мають право збиратися мирно, без зброї та проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування [1, ст. 39]. Водночас Основний Закон держави передбачає, що про проведення таких заходів громадяни завчасно сповіщають органи виконавчої влади чи місцевого самоврядування та що обмеження стосовно реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку – з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров’я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Але, слово “завчасно” можна по-різному розуміти: за 10 днів, за добу, за 1 годину, за 10 хвилин до початку масового заходу. У жодному нормативному документі це не виписано. Тому організатори тлумачать його по-різному.

Організатори більшості мітингів, демонстрацій, пікетів тощо дотримуються положень Конституції України стосовно проведення подібних заходів. Ініціатори до початку проведення заходу подають повідомлення про бажання провести той чи інший захід, вказують у повідомленні час і місце проведення, кількість учасників, мету. Хоча треба зазначити, що в більшості випадків організатори мітингів подають заяву за один-два дні, а іноді й за годину до її проведення, що дуже ускладнює роботу правоохоронних органів та органів місцевого самоврядування. Є окремі випадки, коли про проведення акцій політичні партії не сповіщають. Та законом не передбачено санкції проти таких партій. Втручання органів внутрішніх справ та ЗМІ може викликати тільки підйом популярності таких партій серед людей, яким до вподоби протестна поведінка. Тому необхідно передбачити в законодавстві притягнення до адміністративної відповідальності за несповіщення органів влади про політичні акції.

У Законі про мирні збори, мітинги і демонстрації слід зазначити, що повідомлення про проведення мирних заходів та акцій подається їхніми організаторами в письмовій формі. У повідомленні вказуються форма та місце проведення, маршрути руху демонстрацій, походів, інших акцій; передбачувана кількість учасників мирного заходу; використання технічних засобів для озвучення; прізвище, ім'я та по батькові організатора мирного заходу; номер контактного телефону; дата подачі повідомлення. Повідомлення підписується організаторами мирного заходу та акції.

Організаторів мирних заходів слід зобов'язати:

- дотримуватися дати, часу, місця проведення, зазначених у повідомленні;
- під час проведення мирних заходів та акцій при використанні транспортних засобів, висотних конструкцій, тварин тощо дотримуватись умов безпеки учасників, збереження будівель, зелених насаджень;
- не забруднювати територію;
- не застосовувати піротехнічні засоби під час проведення мирних заходів;
- не допускати під час проведення мирних заходів та акцій носіння (присутності) холодної, вогнепальної, газової та іншої зброї;
- сприяти правоохоронним органам у дотриманні громадського порядку.

Тобто під час проведення заходів організатори не повинні допускати дій, що створюють загрозу життю та здоров'ю людей, їхнім конституційним правам і свободам.

У свою чергу, організаторам мирних заходів та акцій не може бути відмовлено у прийомі письмових повідомлень про проведення мирних заходів, акцій, якщо вони подаються з дотриманням вимог законодавства.

Сьогодні органи виконавчої влади та місцевого самоврядування, правоохоронні органи вживають усіх необхідних заходів для організації належного правопорядку під час проведення подібних заходів. Завжди під час проведення мітингів, демонстрацій тощо присутні працівники міліції, які забезпечують належний правопорядок. Але на практиці існують окремі випадки, коли політичні партії повідомляють про проведення акції, а самі на мітинг не з'являються (у зв'язку з організаційними проблемами), не

повідомляючи при цьому органи місцевого самоврядування, у листі ж просять забезпечити правопорядок і цим самим відривають від роботи правоохоронні органи. Такі дії теж потребують законодавчого врегулювання.

Загалом, за винятком участі в конституційних виборах, легітимних мітингах та демонстраціях, форми протестної поведінки громадян у політичному житті України розвинені меншою мірою, ніж у країнах зі сталими демократичними традиціями.

Надмірна кількість політичних партій, схожість їхніх передвиборчих програм призводить до втрати громадянами інтересу до політичного життя.

Згідно із Законом України “Про політичні партії” припинення діяльності політичної партії можливе лише за умови саморозпуску. Анулювання реєстраційного свідоцтва можливе в двох випадках: виявлення протягом трьох років недостовірних відомостей у поданих на реєстрацію документах та невисування політичною партією своїх кандидатів на виборах Президента України та виборах народних депутатів України протягом десяти років. Тоді орган, який реєстрував політичну партію може звернутися до суду. І лише рішення суду є підставою для анулювання свідоцтва [3, с. 11].

Положення ст. 24 Закону України “Про політичні партії”, де говориться, що невисування політичною партією своїх кандидатів на виборах Президента України протягом десяти років є підставою для звернення органу, що зареєстрував політичну партію, до Верховного Суду України з вимогою анулювання реєстраційного свідоцтва, стимулює політичні партії до участі у виборчому процесі. Часто такі партії не проводять ніякої передвиборчої діяльності, а тільки збільшують виборчий бюлетень. Тому ст. 24 слід вилучити з Закону України “Про політичні партії”.

В інших країнах світу можливий розпуск політичних партій – у разі порушення законодавства, вчинення певних протиправних дій, зменшення кількості членів партії до числа, коли вона не визнається як така. У Швеції партії втрачають реєстрацію в разі, коли вони на двох поспіль чергових виборах не висували кандидатів. Депутати, обрані в парламент від таких партій, не втрачають при цьому своїх мандатів. Законодавством низки країн встановлено, що втрата реєстрації проводиться тими ж органами, які проводили реєстрацію.

Водночас підставою для анулювання місцевого осередку можуть також бути:

– відсутність фінансової звітності партії, наприклад, до 1 квітня наступного після звітного періоду року;

– відсутність повідомлення місцевому управлінню юстиції про зміну керівних органів місцевого осередку, адреси та місцезнаходження в місячний строк після прийняття рішень із цих питань;

– відсутність матеріалів (протоколів засідань) про діяльність місцевого осередку партії впродовж року, які повинні надаватися управлінню юстиції до 1 квітня наступного після звітного періоду року.

Названі пропозиції не будуть обмежувати діяльність політичних партій, а тільки впорядкують облік, бо на практиці відомі випадки, коли керівник політичної партії давно написав заяву і не є членом партії, нічого не хоче чути про цю партію або взагалі виїхав на постійне місце проживання до іншого регіону, однак продовжує числитися керівником місцевого осередку. Упорядкування обліку та діяльності

політичних партій простимулює встановлення в нашій країні трьох-п'яти основних партій чи біпартійної системи, яка існує в цивілізованих країнах світу.

Правове регулювання статусу політичних партій є важливим чинником у питанні формування зовнішньої та внутрішньої політики держави, оскільки партії відіграють у демократичних державах провідну роль у формуванні виконавчої та законодавчої гілок влади, координують діяльність важливих ланок зовнішньополітичного механізму, узгоджують їхні дії у проведенні зовнішньополітичного курсу держави.

Література:

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К., 1996. – 80 с.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення. – Х. : Одіссей, 2006. – 280 с.
3. Закон України “Про політичні партії в Україні” від 5 квіт. 2001 р. № 2365 // Уряд. кур’єр. – 2001. – № 77. – С. 10-11.
4. *Лавринович О.* Принцип взаємодії влади і громади як індикатор демократичності прийняття рішень / О. Лавринович. – Режим доступу : wik9@ukr.net
5. Основи демократії : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закладів / авт. кол. : М. Бессонова, О. Бірюков, С. Бондарук [та ін.] ; за заг. ред. А. Колодій ; М-во освіти і науки України ; Ін-т вищої освіти АПН України ; Укр.-канад. проект “Демократична освіта” ; Ін-т вищої освіти. – К. : Ай Бі, 2002. – 684 с.
6. Політичний енциклопедичний словник. – К. : Генеза, 1997. – С. 240.

Надійшла до редколегії 06.02.2008 р.